

УДК 658.5

О. Г. Вагонова,
д. е. н., професор, НТУ "Дніпровська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6553-7771>
Ю. С. Госалов,
аспірант, НТУ "Дніпровська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-9297-3665>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.1.29

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ДИНАМІЧНИХ СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ

O. Vagonova,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Dnipro University of Technology
Y. Hosalov,
Postgraduate student, Dnipro University of Technology

INNOVATIVE ASPECTS OF FIXED ASSET CLASSIFICATION
IN DYNAMIC SECTORS OF THE ECONOMY

У статті досліджено інноваційні аспекти класифікації основних засобів, які є ключовим елементом управління активами підприємств у динамічних секторах економіки. Автори обґрунтовують необхідність перегляду традиційних підходів до класифікації, зокрема за функціональним призначенням, натурально-речовим складом та галузевою належністю, оскільки вони не завжди відповідають сучасним вимогам високотехнологічних галузей. У статті запропоновано розширене визначення основних засобів, яке враховує їх тривалий термін використання, фізичне та моральне зношування, а також поступове перенесення вартості через амортизацію. Особливу увагу приділено новаторським підходам до класифікації, таким як поділ за витратною реакцією, що передбачає розмежування активів за ступенем їх впливу на постійні та змінні витрати підприємства. Це дозволяє підприємствам оптимізувати витрати, підвищити точність фінансового аналізу та адаптувати управлінські рішення до технологічних і ринкових змін.

Результати дослідження демонструють, що запропоновані класифікаційні підходи сприяють підвищенню ефективності використання основних засобів, забезпечують інтеграцію економічного аналізу в процеси управління та створюють базу для прийняття стратегічних рішень. У статті наведено приклади застосування інноваційних підходів у високотехнологічних секторах, зокрема машинобудуванні, ІТ та логістиці. Обґрунтовано необхідність розробки галузевих методик класифікації, які враховують специфіку активів у різних секторах економіки. Перспективи подальших досліджень включають розробку практичних рекомендацій для інтеграції нових класифікацій у системи обліку та управління підприємств, а також оцінку впливу цих підходів на довгострокову конкурентоспроможність і стійкість бізнесу.

The article explores innovative aspects of the classification of fixed assets, which are fundamental assets for ensuring the effective functioning of enterprises in dynamic sectors of the economy. Traditional approaches to classification, such as division by functional purpose, natural and material composition or industry affiliation, are important, but do not sufficiently take into account the specifics of the modern economic environment, which is characterized by rapid technological changes and

high competition. The paper substantiates the need to expand the criteria for the classification of fixed assets through the integration of innovative aspects that contribute to increasing the adaptability of enterprises to external changes. The proposed definition of fixed assets includes their long period of use, gradual transfer of value through depreciation, as well as mandatory consideration of physical and moral wear and tear, which allows for a better reflection of their role in creating economic benefits. One of the key areas of research is the analysis of the cost response of fixed assets, which provides a new approach to their classification. The article proposes the division of fixed assets into the following groups: assets that form fixed costs, variable costs and costs of a mixed nature. This approach allows enterprises to more accurately assess the impact of assets on the cost structure and to form management strategies focused on resource optimization. In particular, fixed costs are reflected through assets that operate regardless of changes in production volumes, while variable costs are associated with assets that directly depend on the level of production activity. Such a distribution is especially important for high-tech sectors, where the impact of technological progress on the cost structure is significant.

The results of the study show that innovative approaches to the classification of fixed assets contribute to the integration of economic analysis into the processes of strategic management of enterprises. The work emphasizes that effective management of fixed assets requires the development of adaptive classifications that take into account the specifics of the industry and the nature of production processes. This allows enterprises to form competitive advantages by adapting to rapid changes in the market environment.

Ключові слова: основні засоби, класифікація основних засобів, інноваційні підходи, витратна реакція, зношування, управління активами, економічний аналіз.

Key words: fixed assets, classification of fixed assets, innovative approaches, cost response, depreciation, asset management, economic analysis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах зростаючої динаміки економічного середовища та швидкого впровадження технологічних інновацій, підприємства стикаються з необхідністю перегляду підходів до класифікації та управління основними засобами. Традиційні класифікаційні ознаки, такі як функціональне призначення, натурально-речовий склад чи галузева належність, забезпечують загальні можливості систематизації основних засобів, але не завжди відповідають вимогам сучасних високотехнологічних галузей. Зокрема, такі сектори, як машинобудування, ІТ, логістика та енергетика, вимагають застосування адаптивних і більш деталізованих підходів, які враховують специфіку інноваційного середовища та швидку зміну технологічних стандартів. Це зумовлює необхідність впровадження інноваційних критеріїв класифікації основних засобів, які сприяють підвищенню точності обліку, оптимізації витрат та прийняттю ефективних управлінських рішень.

Вирішення цієї проблеми має важливе значення як у науковому, так і практичному контекстах. У науковій площині проблема класифікації основних засобів залишається недостатньо дослідженою з точки зору інтеграції новітніх технологій та адаптації до галузевих особливостей. Практично це впливає на здатність підприємств ефективно планувати ресурси, забезпечувати конкурентоспроможність та відповідати викликам сучасного ринку. Тому розробка інноваційних підходів до класифікації основних засобів є необхідною для вдосконалення системи управління активами, підвищення точності економічного аналізу та забезпечення сталого розвитку підприємств у динамічних секторах економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

У науковій літературі дослідження, присвячені класифікації основних засобів, переважно зосереджені на традиційних підходах, таких як їх функціональне призначення, натурально-речовий склад та галузева належність [1—9]. Наприклад, роботи Домбровської Н. Р.

[1] та Євтушенка О. А. [2] акцентують увагу на загальних критеріях класифікації, тоді як дослідження Кудіної І. О. та Коркушко Н. І. [7] підкреслюють важливість галузевих особливостей у систематизації активів. Окремі автори, такі як Кухта К. О. та Орошан Т. А. [8], зазначають значущість класифікації для обліку й аналізу, проте проблема врахування інноваційних аспектів залишається недостатньо висвітленою. Відсутність комплексного підходу до класифікації основних засобів у динамічних секторах економіки, які характеризуються швидкими технологічними змінами, зумовлює необхідність розробки нових підходів, орієнтованих на адаптацію до сучасних умов.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті — дослідити інноваційні аспекти класифікації основних засобів у динамічних секторах економіки, обґрунтувати їх значення для ефективного управління ресурсами підприємств та розробити практичні рекомендації щодо застосування сучасних класифікаційних підходів, які враховують специфіку галузевих і технологічних умов.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні засоби — це матеріальні активи, які використовуються в процесі виробництва товарів або послуг протягом тривалого періоду часу (зазвичай більше одного року) і забезпечують створення доданої вартості на підприємстві. Згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО 16) [10], основні засоби визначаються як активи, які підприємство очікує використовувати для отримання економічної вигоди в майбутньому.

Попри чіткість визначення основних засобів у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО 16), воно акцентує увагу на правилах визнання, оцінки та обліку основних засобів у фінансовій звітності, але залишає поза увагою деталі їх економічної ролі в управлінні підприємством. Таке визначення є недостатнім для розуміння ролі основних засобів як засобів праці, що мають матеріальну форму та підлягають фізичному і моральному зношуванню.

Тому під поняттям основних засобів ми пропонуємо розуміти засоби праці, які мають матеріальну форму, використовуються у виробничій або невиробничій діяльності протягом тривалого періоду (понад один рік або операційного циклу, якщо він довший за рік) і поступово переносять свою вартість на витрати діяльності через амортизацію, що обумовлено фізичним і моральним зношуванням.

Запропоноване визначення уточнює функціональну природу основних засобів як засобів праці, що дозволяє краще зрозуміти їх ключову роль у виробничій або невиробничій діяльності підприємства. Таке доповнення вказує на те, що основні засоби є активною частиною виробничого процесу, забезпечуючи не лише умови для діяльності, але й безпосереднє виконання виробничих чи адміністративних функцій.

По-друге, акцент на тривалому періоді використання (понад один рік або операційний цикл, якщо він дов-

ший за рік) чітко розмежує основні засоби від оборотних активів і малоцінних та швидкозношуваних предметів, які не мають довгострокового характеру. Це важливо для формування більш точного уявлення про структуру активів підприємства, що необхідно для ефективного управління.

По-третє, зазначення про поступове перенесення вартості через амортизацію забезпечує економічну та облікову ясність. Вплив фізичного та морального зношування дає змогу розширити розуміння причин втрати вартості активів, враховуючи технічний прогрес і зміни в ринкових умовах. Фізичне зношування проявляється в поступовій втраті експлуатаційних характеристик, наприклад, зношуванні деталей машин, тоді як моральне зношування може бути зумовлене впровадженням нових, більш ефективних технологій. Це є критично важливим для підприємств, які працюють у динамічних секторах економіки.

Нарешті, запропоноване визначення охоплює як виробничі, так і невиробничі активи, що дозволяє враховувати особливості різних видів діяльності підприємств. Таке формулювання є універсальним і застосовним не лише в бухгалтерському обліку, але й у ширшому економічному контексті.

Запропоноване визначення основних засобів поєднує вимоги стандартів бухгалтерського обліку з практичними аспектами управління активами підприємства. Це дозволяє забезпечити інтеграцію економічного аналізу в управління основними засобами, що є ключовим для ефективної діяльності підприємства в сучасних умовах

Основні засоби є фундаментом будь-якого виробничого підприємства. Їхній ефективний стан і відтворення забезпечують конкурентоспроможність, стійкість та економічну результативність підприємства, особливо у високотехнологічних галузях, таких як машинобудування. До основних характеристик основних засобів відносять:

1. Тривалий термін використання — основні засоби функціонують протягом декількох виробничих циклів.

2. Знос і амортизація — з часом основні засоби зношуються фізично та морально, що потребує нарахування амортизаційних відрахувань.

3. Підтримка виробничого процесу — вони забезпечують виробничу потужність підприємства, слугуючи основою для виконання його економічних функцій.

Роль основних засобів яку вони відіграють у виробничих процесах зводиться до наступного:

1. Забезпечення виробничого потенціалу — основні засоби визначають максимальні можливості підприємства щодо обсягів випуску продукції. Високотехнологічне обладнання дозволяє виготовляти продукцію з більшою продуктивністю, кращою якістю та меншою собівартістю.

2. Підтримка інноваційної діяльності — інноваційні основні засоби (наприклад, автоматизовані лінії або роботизоване обладнання) сприяють упровадженню сучасних технологій і створенню конкурентоспроможної продукції.

3. Вплив на собівартість продукції — застаріле обладнання збільшує витрати на технічне обслуговування

Таблиця 1. Класифікація основних засобів у науковій літературі

№	Класифікаційна ознака	Опис або приклад
1	За функціональним призначенням [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14]	Виробничі, невиробничі
2	За галузевою ознакою [1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 13, 14]	Промисловість, сільське господарство, транспорт, будівництво, торгівля
3	За натурально-речовим складом [1, 2, 3, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14]	Земельні ділянки, будівлі, машини, транспортні засоби, багаторічні насадження
4	За характером участі у виробничому процесі [2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12]	Активні (безпосередньо впливають на виробництво), пасивні (створюють умови для виробництва)
5	За джерелами фінансування (належністю) [1, 2, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 13, 14]	Власні (прибуток, статутний капітал), позикові, безоплатно отримані
6	За ступенем використання [1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14]	Діючі, недіючі, запасні
7	За амортизаційними характеристиками [2, 3, 6, 8, 9, 11, 12]	Амортизуються, не амортизуються
8	За вартісними характеристиками [4, 5, 7, 11, 12]	Первісна, залишкова, відновлена вартість
9	За строками експлуатації [2, 3, 6, 7, 11, 14]	Мінімальні строки корисного використання (наприклад, 20 років для будівель)
10	За галузевими особливостями [1, 5, 7, 9, 11]	Специфіка для окремих галузей, наприклад, залізничний транспорт
11	За рівнем технологічності [11, 12]	Високотехнологічні, традиційні
12	За забезпеченням бізнес-процесів [2, 14]	Засоби для основних, допоміжних, управлінських, інноваційних процесів
13	За центрами відповідальності [2, 3]	Поділ основних засобів відповідно до підрозділів або відділів
14	За ступенем інтенсивності використання [2]	Активно використовувані, частково використовувані, резервні

і ремонт, що впливає на економічну ефективність підприємства. Натомість нові основні засоби знижують питомі витрати виробництва.

4. Формування конкурентних переваг — сучасні основні засоби підвищують гнучкість виробничих процесів, дозволяючи швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі та адаптуватися до потреб клієнтів.

5. Підтримка стійкості підприємства — основні засоби створюють матеріальну базу для стабільної діяльності підприємства, навіть в умовах змінного ринкового середовища.

Класифікація основних засобів є важливим аспектом їх дослідження, оскільки дозволяє систематизувати матеріальні активи за різними характеристиками необхідними для ефективного управління, планування і відтворення. Крім того, класифікація забезпечує систематизацію основних засобів, спрощує їхній облік, сприяє ефективному управлінню та прийняттю рішень щодо модернізації чи оновлення. Правильний вибір класифікаційних підходів дозволяє підприємству розробляти стратегії оптимального використання своїх ресурсів для досягнення стратегічних цілей.

Класифікація основних засобів у науковій літературі охоплює широкий спектр підходів, що базуються на загальноприйнятих критеріях і враховують специфічні потреби управління (Табл. 1). Аналіз класифікації основних засобів дозволяє виділити загальноприйняті підходи та специфічні особливості, які є менш поширеними, але важливими для деталізації управлінських процесів.

Одним із найбільш усталених підходів є поділ основних засобів за їх функціональним призначенням, що дозволяє чітко розмежувати виробничі та невироб-

ничі активи. Виробничі активи відіграють безпосередню роль у створенні продукції або наданні послуг, зокрема це машини, устаткування, виробничі будівлі, які є основою матеріального виробничого процесу. Невиробничі ж активи виконують допоміжну або соціальну функцію, забезпечуючи комфортні умови для працівників (офісні приміщення, житлові будинки чи соціальні об'єкти). Такий поділ сприяє ефективнішому розподілу ресурсів, оскільки підприємство може краще оцінити роль кожного типу активів у загальному виробничому ланцюгу.

У тісному зв'язку з цим перебуває класифікація за галузевою належністю, яка враховує специфіку функціонування активів у конкретних секторах економіки. Наприклад, у промисловості основні засоби представлені переважно високопродуктивними обладнанням, тоді як у транспортній сфері ключову роль відіграють транспортні засоби, а в сільському господарстві — багаторічні насадження або спеціалізована техніка. Така класифікація дозволяє краще розуміти особливості управління активами в кожній галузі, забезпечуючи адаптивність системи обліку та аналізу до галузевих потреб.

Ключовою ознакою є натурально-речовий склад, що базується на фізичних характеристиках активів і дозволяє їх структурувати за типами: земельні ділянки, будівлі, машини, устаткування, багаторічні насадження, транспортні засоби тощо. Це дає змогу підприємствам систематизувати свої активи для подальшого аналізу й оцінки їх вартості, корисності та строків використання. Наприклад, будівлі забезпечують основну інфраструктуру для виробничих процесів, а машини й устаткування виконують конкретні технологічні операції, що впливають на якість і обсяги виробництва.

Додатково враховується характер участі у виробничому процесі, який поділяє активи на активні та пасивні. Активні засоби безпосередньо впливають на виробничий процес, наприклад, верстати, що виробляють продукцію. Пасивні засоби, такі як складські приміщення чи системи освітлення, створюють лише необхідні умови для ефективної роботи виробничих потужностей. Такий поділ дозволяє підприємству оптимізувати використання ресурсів, зосереджуючи увагу на ключових для виробництва елементах і забезпечуючи ефективну підтримку допоміжних процесів.

Фінансова складова класифікації основних засобів має важливе значення для управління ресурсами підприємства, оскільки забезпечує повноту фінансового аналізу та ефективність прийняття управлінських рішень. Зокрема, поділ основних засобів за джерелами фінансування дозволяє чітко визначити походження активів. Власні засоби, сформовані за рахунок прибутку, статутного капіталу чи інших внутрішніх джерел, забезпечують фінансову незалежність підприємства. Натомість позикові засоби, придбані за рахунок кредитів чи інших зобов'язань, створюють додатковий фінансовий тиск, але водночас відкривають можливості для швидкого розширення виробничих потужностей. Безоплатно отримані засоби, як правило, формуються в результаті державної підтримки, грантів або благодійних внесків, що дозволяє зменшити фінансове навантаження на підприємство.

Паралельно з цим важливим критерієм є класифікація за вартісними характеристиками, що охоплює первісну, залишкову та відновлену вартість активів. Первісна вартість фіксує початкові витрати на придбання чи створення активу, що є базою для подальшого обліку. Залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною вартістю та накопиченою амортизацією, відображає поточну економічну цінність засобів. Відновлена вартість, що враховує переоцінку активів відповідно до їхньої ринкової вартості, дозволяє коригувати оцінку основних засобів залежно від змін зовнішніх умов. Така багатогранність підходів до оцінки вартості є необхідною для прийняття стратегічних фінансових рішень.

Важливою частиною фінансової класифікації є також врахування ступеня використання основних засобів, що дозволяє поділити їх на діючі, недіючі та запасні. Діючі засоби перебувають у активній експлуатації, забезпечуючи виконання поточних виробничих завдань. Недіючі активи, які тимчасово виведені з експлуатації, вимагають особливої уваги, оскільки їхнє неефективне утримання може спричинити додаткові витрати для підприємства. Запасні засоби відіграють роль резерву, забезпечуючи стабільність роботи підприємства у разі збоїв або непередбачених ситуацій.

Окремо слід виділити класифікацію за строками експлуатації, що визначає періоди корисного використання активів. Цей підхід дозволяє оцінити тривалість життєвого циклу основних засобів, планувати їхню амортизацію, а також розробляти стратегії оновлення активів. Наприклад, для будівель і споруд характерні довші строки експлуатації (20 і більше років), тоді як

для машин та устаткування цей період значно коротший. Такий розподіл є базовим інструментом для довгострокового фінансового планування та прогнозування витрат.

У підсумку, фінансова складова класифікації основних засобів є комплексним механізмом, який забезпечує підприємству точне розуміння своїх ресурсів, їх економічної цінності та перспектив ефективного використання. Це створює основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у фінансовій та операційній діяльності.

До менш поширених, але важливих ознак класифікації основних засобів належать критерії, які дозволяють детально враховувати особливості їхнього використання та управління залежно від галузевих і функціональних потреб підприємства. Зокрема, класифікація за галузевими особливостями виділяє специфіку активів у різних секторах економіки. Наприклад, у залізничному транспорті основними засобами є інфраструктурні об'єкти (рейки, вокзали) та спеціалізовані транспортні засоби (локомотиви, вагони). У той час, як у сільському господарстві ключову роль відіграють багаторічні насадження та спеціалізована техніка. Такий підхід дозволяє підприємствам адаптувати облік і управління активами відповідно до унікальних потреб конкретної галузі.

Класифікація за рівнем технологічності є ще одним важливим аспектом управління основними засобами. Виділення високотехнологічних активів, таких як сучасні автоматизовані лінії виробництва чи обладнання, що підтримує інноваційні процеси, сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства. Водночас традиційні засоби, які базуються на менш інноваційних технологіях, залишаються важливими для підприємств із класичними підходами до виробництва. Ця класифікація дозволяє оптимізувати інвестиції в оновлення активів і збалансувати використання новітніх і традиційних засобів.

Серед нетипових, але надзвичайно ефективних для управління є класифікація за забезпеченням бізнес-процесів. Основні засоби поділяються за їхньою роллю у виконанні виробничих, допоміжних чи управлінських завдань. Наприклад, виробничі активи забезпечують безпосереднє створення продукції (обладнання, інструменти), тоді як допоміжні активи, такі як складські приміщення, сприяють збереженню і транспортуванню продукції. Управлінські засоби, до яких можна віднести офісні приміщення чи комп'ютерне обладнання, забезпечують функціонування адміністративних процесів.

Не менш значущою є класифікація за центрами відповідальності, яка орієнтована на внутрішню організацію підприємства. Поділ основних засобів відповідно до підрозділів чи відділів дозволяє забезпечити більш точний контроль за використанням активів та відповідальністю за їх збереження й ефективну експлуатацію. Наприклад, розподіл транспортних засобів між логістичним і сервісним відділами дає змогу чітко визначити, які ресурси використовуються для перевезення продукції, а які — для надання послуг клієнтам.

Окрема увага приділяється класифікації за ступенем інтенсивності використання, яка дозволяє поділити за-

соби на активно використовувані, частково залучені та резервні. Активно використовувані засоби працюють на повну потужність і забезпечують виконання основних завдань. Частково залучені активи експлуатуються нерегулярно або в сезонному режимі, що може бути характерним для сільського господарства чи будівництва. Резервні засоби, що зберігаються для використання в разі потреби, відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності роботи підприємства.

Нарешті, не менш важливою є класифікація за амортизаційними характеристиками, що поділяє основні засоби на амортизовані та неамортизовані. Амортизовані засоби поступово втрачають свою вартість протягом експлуатаційного періоду, що враховується у фінансових розрахунках і при формуванні витрат підприємства. Неамортизовані активи, наприклад, земельні ділянки, зберігають свою вартість і можуть слугувати довгостроковими інвестиціями.

Розширені підходи до класифікації основних засобів забезпечують підприємству більш гнучкі інструменти управління, орієнтовані на специфіку галузі, інтенсивність використання, технологічність і внутрішню організацію. Такі підходи дозволяють не лише покращити ефективність обліку, але й оптимізувати ресурси підприємства для досягнення стратегічних цілей.

Таким чином, класифікація основних засобів, представлена у науковій літературі, є багатовимірною і відображає як загальноприйняті підходи, так і специфічні особливості, орієнтовані на потреби конкретних підприємств.

Проте, незважаючи на широкий спектр класифікаційних ознак, вважаємо, що для ефективного управління основними засобами важливо не лише враховувати їх функціональні, галузеві та технологічні особливості, але й розробляти підходи, які забезпечують точність фінансового аналізу та планування. У цьому контексті одним із перспективних рішень є класифікація основних засобів за характером витратної реакції. Цей підхід дозволяє детально оцінити залежність витрат на утримання та експлуатацію активів від обсягів виробництва та реалізації продукції, забезпечуючи більш гнучке управління ресурсами.

Застосування класифікації за витратною реакцією сприяє підвищенню точності розрахунків собівартості продукції. Завдяки такому підходу з'являється можливість розподілу витрат на три групи: постійні, змінні та змішані. Це створює основу для формування обґрунтованих управлінських рішень, оскільки дозволяє адаптувати витрати до особливостей роботи підприємства.

До першої групи, яка охоплює постійні витрати, належать основні засоби, витрати на обслуговування або амортизацію яких залишаються стабільними незалежно від змін обсягів виробництва чи реалізації продукції. Наприклад, це можуть бути адміністративні будівлі, інфраструктурні об'єкти, такі як системи енергозабезпечення, або обладнання, що функціонує незалежно від рівня завантаження виробництва.

Друга група включає основні засоби, витрати на які прямо залежать від обсягів виробництва. Сюди відносяться виробниче обладнання, транспортні засоби, що використовуються для доставки сировини чи готової продукції, а також інструменти, знос яких пропорцій-

ний рівню їх експлуатації. Така класифікація дає змогу точніше аналізувати собівартість продукції, оскільки змінні витрати безпосередньо впливають на створення доданої вартості.

Окрему увагу заслуговують основні засоби, які виконують змішані функції. Наприклад, складські приміщення можуть генерувати як постійні витрати (утримання, опалення, освітлення), так і змінні (витрати на завантаження або розвантаження, які залежать від обсягу продукції). Для таких об'єктів важливо розмежувати частки витрат, пов'язані із кожною категорією.

Запропонований підхід дозволяє створити більш гнучку та адаптивну систему управління основними засобами. Він сприяє раціоналізації витратної структури, зменшенню непродуктивних витрат та вдосконаленню процесів планування, дозволяє ідентифікувати слабкі місця у витратній частині підприємства та визначити шляхи оптимізації використання основних засобів для зниження витрат на одиницю продукції. Крім того, класифікація, орієнтована на залежність витрат від обсягів виробництва, забезпечує інтеграцію облікових даних із системами прийняття управлінських рішень. Такий підхід не тільки сприяє оптимізації витрат підприємства, а й створює базу для побудови ефективних фінансових моделей в умовах динамічного ринку.

Також пропонується застосовувати класифікації основних засобів за стратегією їх відновлення, а саме поділу на основні засоби простого і розширеного відтворення. Така класифікація є важливим інструментом для стратегічного управління ресурсами підприємства. Підхід дозволяє систематизувати активи залежно від їх ролі у досягненні стратегічних цілей підприємства.

Основні засоби простого відтворення охоплюють активи, для яких підприємство не планує модернізацію чи інноваційне покращення. Це, наприклад, об'єкти, які забезпечують соціальну сферу, складське господарство або інші непрямі функції. Їхній основний фокус — збереження робочого стану через ремонт чи заміну аналогічними об'єктами. Такий підхід забезпечує стабільність у виконанні допоміжних функцій підприємства без значних інвестицій.

Основні засоби розширеного відтворення, навпаки, зосереджуються на модернізації, інноваційному розвитку та переході на нові технології. Ця група активів є критичною для виробничих потужностей підприємства, де впровадження інноваційних рішень забезпечує підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоспроможності.

Запропонована класифікація дозволяє підприємству:

1. Розподіляти ресурси залежно від пріоритетів — концентрувати інвестиції на інноваційно-інвестиційному розвитку виробничих потужностей, водночас забезпечуючи базову підтримку допоміжних активів.
2. Оптимізувати управлінські рішення — завдяки чіткому розподілу активів можна краще планувати витрати на підтримку та розвиток інфраструктури.
3. Сприяти стратегічному плануванню — класифікація дозволяє адаптувати стратегію управління активами до змін у зовнішньому середовищі та внутрішніх пріоритетів.

Таким чином, класифікації за стратегією відновлення основних засобів є логічним і доцільним кроком, що

дозволить підприємству використовувати додаткові інструменти для стратегічного управління ресурсами.

Для ефективної реалізації підходу, який базується на класифікації основних засобів за критерієм залежності витрат від обсягів виробництва, необхідно розробити систему рекомендацій. Ці рекомендації охоплюють кілька ключових етапів, які забезпечать точність обліку витрат, інтеграцію результатів у систему управління підприємством та оптимізацію фінансових процесів.

Перший крок полягає у розробці методики обліку, яка дозволить чітко визначити вплив кожного об'єкта основних засобів на витрати залежно від обсягів виробництва. Для цього слід детально проаналізувати всі основні засоби підприємства та встановити зв'язок між їх використанням і рівнем витрат. Наприклад, варто врахувати витрати на амортизацію чи обслуговування обладнання в розрахунку на одиницю продукції. У цьому контексті доцільно використовувати коефіцієнти залежності, які кількісно виражають взаємозв'язок між експлуатацією активу і його впливом на змінні витрати. Такий підхід дозволить не тільки об'єктивно оцінити витрати, а й забезпечити точність їх розподілу за статтями.

Наступним етапом є ідентифікація об'єктів змішаного використання. Ця категорія основних засобів викликає найбільше складнощів у контексті точного обліку, оскільки їх витрати можуть містити як постійну, так і змінну компоненти. У процесі аналізу необхідно чітко розмежувати ці частки витрат, щоб забезпечити достовірність даних для подальшого аналізу. Наприклад, для складу потрібно врахувати, що витрати на опалення чи електроенергію є постійними, тоді як витрати на завантаження або розвантаження продукції варіюються залежно від обсягу роботи. Для таких об'єктів доцільно використовувати комбіновані підходи до обліку, які враховують як статичні, так і динамічні характеристики витрат.

Заключний етап включає інтеграцію результатів класифікації у систему управління підприємством. Отримані дані про постійні та змінні витрати основних засобів слід застосовувати для оцінки рентабельності окремих виробничих процесів. Це дозволить не тільки більш точно визначати собівартість продукції, а й планувати бюджети та оптимізувати структуру витрат підприємства. Наприклад, аналіз частки змінних витрат у собівартості може виявити напрямки для інвестицій у модернізацію виробничого обладнання, що зменшить загальну собівартість продукції. Крім того, інформація про співвідношення постійних і змінних витрат сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо оптимізації завантаження виробничих потужностей.

Таким чином, розробка методики обліку, ідентифікація об'єктів змішаного використання та інтеграція отриманих результатів у управлінські процеси дозволять підвищити ефективність використання основних засобів, забезпечити прозорість облікових даних та сприяти довгостроковій оптимізації витрат підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У статті обґрунтовано необхідність удосконалення класифікації основних засобів із врахуванням іннова-

ційних аспектів, що дозволяє підвищити ефективність управління активами підприємств у динамічних секторах економіки. Запропоновані підходи акцентують увагу на адаптації традиційних критеріїв класифікації до галузевих і технологічних особливостей сучасного виробництва. Це забезпечує не лише точніше планування й облік витрат, а й сприяє формуванню обґрунтованих управлінських рішень, які відповідають умовам технологічного прогресу та конкурентного ринкового середовища.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у розробці методик інтеграції запропонованих класифікаційних підходів у системи обліку та управління підприємствами. Особливу увагу слід приділити розробці практичних рекомендацій для підприємств різних галузей, зокрема високотехнологічних, з метою оптимізації використання основних засобів і зниження витрат. Крім того, важливим є дослідження впливу інноваційної класифікації на довгострокову конкурентоспроможність та стійкість підприємств у глобальній економіці.

Література:

1. Домбровська Н. Р. Економічна сутність основних засобів та їх класифікація. Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. 2012. Вип. 9 (1). С. 340—349.
2. Євтушенко О. А. Урахування потреб процесно-орієнтованого управління в класифікації основних засобів підприємства. Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки. 2013. № 1. С. 79—85.
3. Кафка С. М. Основні засоби: класифікація для цілей обліку. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2013. № 1. С. 87—92.
4. Кацевич В. К. Основні засоби: характеристика та класифікація. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2011. Вип. 8. С. 230—236.
5. Костюнік О. В., Наконечна А. А. Економічний зміст та класифікація основних засобів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2016. Вип. 21 (1). С. 177—180.
6. Косяк А. П. Основні засоби: поняття, класифікація, вартість, первинний облік і документальне оформлення комунальними підприємствами. Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 2. С. 104—110.
7. Кудіна І. О., Коркушко Н. І. Особливості класифікації основних засобів в умовах ринкової економіки на прикладі залізничного транспорту. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. 2012. Вип. 21—22 (2). С. 33—40.
8. Кухта К. О., Орошан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 21—22. С. 106—111.
9. Лютова Г. М., Атамась О. М. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Фінансовий простір. 2018. № 3. С. 147—157.
10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 Основні засоби. Міністерство фінансів України. Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-16_ukr_2018.pdf

11. Мішура В. Б., Спіцин А. Є. Еволюція поняття, класифікація та економічна сутність основних засобів. Научный вестник Донбасской государственной машиностроительной академии. 2017. № 2. С. 148—154.

12. Оспіщев В. І., Єремія А. А. Сучасний підхід до класифікації основних засобів на підприємствах роздрібною торгівлі. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2010. Вип. 1. С. 146—152.

13. Радзивилюк Ю. В. Особливості класифікації основних засобів на промислових підприємствах. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2010. Вип. 7 (3). С. 64—68.

14. Яременко Л. М. Теоретичні підходи до сутності та класифікації основних засобів. Економічний вісник університету. 2015. Вип. 27 (1). С. 144—148.

References:

1. Dombrovska, N.R. (2012), "The economic essence of fixed assets and their classification", *Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy*, vol. 9 (1), pp. 340—349.

2. Yevtushenko, O.A. (2013), "Taking into account the needs of process-oriented management in the classification of fixed assets of an enterprise", *Yevropeyskiy vektor ekonomichnoho rozvytku. Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 79—85.

3. Kafka, S.M. (2013), "Fixed assets: classification for accounting purposes", *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 87—92.

4. Katsevych, V.K. (2011), "Fixed assets: characteristics and classification. Economic sciences", *Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy*, vol. 8, pp. 230—236.

5. Kostyunik, O.V. and Nakonechna, A.A. (2016), "Economic content and classification of fixed assets", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*, vol. 21 (1), pp. 177—180.

6. Kosiak, A.P. (2019), "Fixed assets: concept, classification, cost, primary accounting and documentation by municipal enterprises", *Komunalne hospodarstvo mist. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 104—110.

7. Kudina, I.O. and Korkushko, N.I. (2012), "Peculiarities of classification of fixed assets in a market economy using the example of railway transport", *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnogo ekonomiko-tekhnolohichnoho universytetu transportu. Ser.: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 21—22 (2), pp. 33—40.

8. Kukhta, K.O. and Oroshan, T.A. (2020), "Classification of fixed assets as an important prerequisite for their accounting and analysis", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 21—22, pp. 106—111.

9. Liutova, H.M. and Atamas, O.M. (2018), "Classification of fixed assets as an important prerequisite for their accounting and analysis", *Finansovyi prostir*, vol. 3, pp. 147—157.

10. Ministry of Finance of Ukraine (2018), "International Accounting Standard 16 Property, Plant and Equipment", available at: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-16_ukr_2018.pdf (Accessed 2 December 2024).

11. Mishura, V.B. and Spitsin, A.Ye. (2017), "Evolution of the concept, classification and economic essence of

fixed assets", *Nauchnyi vestnik Donbasskoi gosudarstvennoi mashinostroitelnoi akademii*, vol. 2, pp. 148—154.

12. Ospishchev, V.I. and Yeremiia, A.A. (2010), "Modern approach to the classification of fixed assets at retail enterprises", *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, vol. 1, pp. 146—152.

13. Radzyvyluk, Yu.V. (2010), "Peculiarities of the classification of fixed assets at industrial enterprises. Economic sciences", *Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy*, vol. 7 (3), pp. 64—68.

14. Yaremenko, L.M. (2015), "Theoretical approaches to the essence and classification of fixed assets", *Ekonomichniy visnyk universytetu*, vol. 27 (1), pp. 144—148.

Стаття надійшла до редакції 27.12.2024 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

АГРОСВІТ
Науково-практичний журнал

ISSN 2306-4792
P772306 479201

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292